

TERUGBLIK

HET 5e MUIDERBERGSYMPOSIUM

Op vrijdag 21 en zaterdag 22 september organiseerde het comité Oud-Muiderberg het 5e Muiderberg-symposium. Het thema van het congres was: 'Holland in wording. De ontstaansgeschiedenis van het graafschap Holland tot ca 1400 opnieuw belicht'.

De voorbereidingscommissie, die uit zes man bestond en die 1½ jaar aan dit symposium gewerkt had was er in geslaagd een aantrekkelijk programma samen te stellen. Uiteenlopende onderwerpen zoals bv. 'Floris V en de Schotse troon', een architectonische beschouwing over de Ridderzaal en 'Aquitanië en de herkomst van de Hollandse graven' kwamen aan bod. Hiertoe waren niet minder dan acht deskundige sprekers uitgenodigd. Elke deelnemer aan het congres kreeg een linnen tas met opdruk aangeboden. Daarnaast kreeg een ieder een goed verzorgde documentatiemap uitgereikt, waarin het programma en de verkorte weergave van de lezingen te vinden waren. Handig voor uw correspondent die de eerste dag verhinderd was, maar toch dankzij deze service van de lezingen van de eerste dag kennis kon nemen.

De tweede dag werd geopend met een lezing van de Leidse neerlandicus F.P. van Oostrom over 'Aquitanië en de herkomst van Hollandse graven'. Van Oostrom was op het laatste moment Van Anrooy komen vervangen, omdat deze wegens ziekte verstek moest laten gaan. Dat de Hollandse graven uit Aquitanië zouden stammen is volgens de traditie terug te voeren op verhalen uit de 16^e eeuw. Er is echter een tekst, over graaf Willem III bekend, waaruit kan worden afgeleid dat deze traditie al eerder begint (eerste helft 14^e eeuw).

De tweede voordracht handelde over de Hollandse expansiedrang richting Friesland.

Tenslotte ging Dr D.E.H. de Boer in op de vraag of er überhaupt wel gesproken kan worden van een voltooid graafschap Holland, waarmee hij weer terugkwam op het thema van het congres.

Na de lunch en een excursie in Muiderberg werd de slotzitting gehouden in de Raadszaal van de gemeente Muiden. Bij die gelegenheid

werd aan de deelnemers nog een presentje uitgereikt.

Dit congres, dat qua uitstraling het locale ontsteeg kan zonder meer geslaagd genoemd worden. Voor een club die net zoveel donateurs kent als onze historische kring is dit geen geringe prestatie.

Ik zie dan ook met belangstelling het boek tegemoet, dat begin volgend jaar zal verschijnen.

W.J.D.

DE HILVERSUMSE PLANTSOENEN

verslag van de ledenavond van 26 september 1990

De heer J.J. Lens, oud-hoofd van de afdeling plantsoenen, hield deze avond een dia-lezing over plantsoenen en straatbomen.

In 1955 werd de heer Lens benoemd als opvolger van de heer Aapkes die destijds de opvolger was van de heer J.H. Meier. De laatste was het vooral die samen met stadsarchitect Dudok de plannen voor de tuinstad Hilversum uitwerkte.

De ligging van Hilversum in de natuur werd zo fraai geacht, dat parken niet nodig waren. Wel werd bij de uitbreiding van Hilversum steeds meer omringende natuur opgeslokt. Meier en Dudok kwamen daardoor op de gedachte om als het ware *de natuur de stad in te leiden*. Hiertoe ontwierp men brede lanen met plantsoenen die de verbinding vormden van de natuur naar het hart van Hilversum met als voorbeelden de Jacob van Campenlaan, Simon Stevinweg, Eemnesserweg, Lorentzweg, Bosdrift, Admiraal de Ruyterlaan, Lijsterbeslaan.

Met hulp van vele dia's uit verschillende collecties en verschillende perioden konden we de open neergang bekijken. De plantsoendienst had in 1955 95 man in dienst die samen voor het groen van twee begraafplaatsen en 60 ha plantsoenen zorgde. Dat liep later nog op tot 155 man voor 200 ha groen en drie begraafplaatsen.

Lange tijd waren de Hilversumse plantsoenen beroemd om de één- en tweejarige planten en de bolgewassen. Toen echter in de jaren '70 de bezuiniging toesloeg ging dit met versobering

van de plantsoenen gepaard. De bloemperken werden vaak beperkt tot de kopse kant van een plantsoen waar ook vaak een beeld staat. De rest van het plantsoen kreeg meer gras en arbeidsbesparende bodembedekkers.

Ook de vijvers, vaak aangelegd in eendrachtige samenwerking van Dudok en Meier, kwamen aan bod. De siervijvers werden aanvankelijk aangekleed met fraaie planten. Maar ook hier heeft de bezuiniging toegeslagen.

Hilversum bezit nog een groot aantal fraaie straatbomen met veelal bijzondere soorten. De aandacht van de gemeente mag blijken uit het feit dat niet minder dan zes personeelsleden van de afdeling groenvoorziening zijn opgeleid door boomchirurg Kopijn!

Met dank aan de heer Lens voor zijn boeiende lezing.

CvA

HET STATION

Verslag van de ledenavond op woensdag 24 oktober 1990.

Een belangwekkende avond, waarvan een uitgebreid verslag moet worden verschoven naar het eerstvolgende nummer van EP.

ARBEIDERSWONINGEN ROND 1850

verslag van de ledenavond van 28 november 1990

Aan het begin van deze ledenavond werden de leden van de werkgroep maquette, die zo'n bijzondere prestatie leverden, nog eens even door voorzitter Timmer in het zonnetje gezet. Dat gebeurde na vertoning van een aantal dia's die een indruk gaven van de verschillende werkzaamheden en fasen van de voorbereiding, toegelicht door de coördinator en beheerder van het Goois Museum, Ed van Mensch. Elders in dit nummer een uitgebreidere weergave van die voorbereiding door een van de werkgroepleden.

De architectuur-historica Irmgard van Koningsbruggen hield vervolgens een inleiding over de huisvesting van arbeiders in Hilversum in het midden van de vorige eeuw. Ze schetste allereerst de economisch omstandigheden in die periode en de sociale omstandigheden die

Op de ledenavond van 28 november j.l. werd de werkgroep Maquette nog eens even in het zonnetje gezet voor de geleverde prestatie. Hoewel niet geheel compleet een plaatje van de groep met v.l.n.r.: Jan van Esveld, Lenie den Breejen, Kees van der Horst, coördinator Ed van Mensch, Egbert Pelgrim, Harry van der Voort, Puck Guntenaar, Jelle Postma en Gerard Teeuwissen. (Foto CvA)

daar vaak het gevolg van waren. Tot de 19e eeuw was Hilversum een door de engen ingesloten dorp, waar de zich uitbreidende bevolking binnen de bestaande bebouwing een plaats moest vinden. Dat leidde tot de beruchte opdeling van boerderijen en de zogenaamde rug-aan-rug woningen. Armoede was troef in het dorp dat zo romantisch en fraai oogt op de maquette maar waar niettemin 5/8 deel van de bevolking tot de bedeeden behoorde. De staatscommissie kwam al in 1841 tot de conclusie dat relatief gezien nergens in Nederland zoveel kinderarbeid voorkwam als in Hilversum. Treurige omstandigheden derhalve die enigszins werden gladgestreken door armbesturen en liefdadigheid.

De 19e-eeuwse standenmaatschappij werd algemeen als een door God gegeven situatie ervaren. De bazen zagen zichzelf ook als pater familias die de belangen van de werknemers moest behartigen. Dat had veel elementen van bevoogding en was ook niet zonder persoonlijk belang, zoals blijkt uit menonwaardige excessen bij de gedwongen winkelnering. Coronel, de Amsterdamse evenknie van Van Hengel, had er geen goed woord voor over: *valse filantropie, verhoudingen die beneden die van de Westindische planter ten opzichte van zijn slaaf zijn*.

Na de pauze werd door de inleidster ruim aandacht besteed aan de totstandkoming van het rapport dat in opdracht van Koning Willem III werd opgesteld door het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs (KIVI) in 1853. Dit rapport dat aanbevelingen doet om tot betere huisvesting van arbeiders te komen was sterk geïnspireerd door Engelse voorbeelden. Voor Nederland was het zijn

tijd ver vooruit en het heeft in die zin weinig direct effect gehad. Pas met de woningwet van 1902 werden de ideeën vertaald in beleid. Voordien werden wel betere woningen gebouwd door particulieren (zoals de zes woningen van Van Hengel waarschijnlijk gelegen aan het Noordse Bosje) of geïnspireerd door de socialistische beweging en de bouw van het bijzondere arbeiders' paleis' (filistère) van de socialistische industrieel en hervormer Godin te Guise in Frankrijk.

Verder kwamen de woningen aan de orde die in Hilversum door fabrikanten voor de arbeiders werden gebouwd. Minder uit sociale overwegingen dan uit weloverwogen eigenbelang, zo was de teneur van het betoog en de geur van liefdadigheid die rond mensen als Gerrit Veen hangt moet op zijn minst met een flinke korrel zout worden genomen. Voor details van de woonomstandigheden van de arbeiders verwijs ik u graag naar het gedenkboek HILVERSUM ANNO 1850, waarin de inleidster uitvoeriger op die omstandigheden ingaat.

In de discussie die na afloop ontstond meldde de heer Jelle Postma, dat de Woningwet uiteindelijk meer is beïnvloed door twee rapporten van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen dan door het eerder uitgekomen KIVI-rapport en werd de inleidster uitgenodigd door mevrouw Oppenhuizen eens een bezoek te brengen aan een zeer geslaagde arbeiderswoning die destijds bij de oplevering zelfs model stond. De uitnodiging werd graag aanvaard en betrof een Dudok-woning aan de Geraniumstraat. Dat is andere koek, maar ook uit een heel andere periode!

J.E.L.

WIE WEET?

Jan van Herpen, de eindredacteur van het boek HILVERSUM ANNO 1850, bereidt een uitgave voor van de briefwisseling tussen Dr P.H. Ritter Jr. en de schrijver Reinier van Genderen Stort. Stort vertelt ergens dat hij zo tussen 1900 en 1910 een bijdrage levert aan *Hoofd en Hart, Maandblad voor het Gooi*. Kent iemand dat tijdschrift misschien?

Inlichtingen graag aan: Jan van Herpen, Kapittelweg 359, 1216 JC Hilversum.

W. van Riemsdijk is bezig in opdracht van het Ziekenfonds Gooi en Eemland een boek te maken. De feitelijke geschiedenis is boven water, maar de auteur zit dringend verlegen om illustratiemateriaal. Het verzoek aan de lezers van EP is nu, of men materiaal heeft dat bij de publikatie kan worden gebruikt en dat iets met het Ziekenfonds te maken heeft. Gedacht wordt aan oude foto's, bonboekjes, rekeningen e.d.. Ook verhalen over het fonds zijn welkom bij: W. van Riemsdijk, Lijsterlaan 53, 1403 AS Bussum, tel. 02159-38316.